

2025-01-30
S2025/00164 (delvis)**Socialdepartementet**Statens institutionsstyrelse
Box 1062
171 22 Solna

Uppdrag till Statens institutionsstyrelse att förbereda utmönstringen av påföljden sluten ungdomsvård

Regeringens beslut

Regeringen ger Statens institutionsstyrelse (SiS) i uppdrag att förbereda utmönstringen av påföljden sluten ungdomsvård, med förbehåll för riksdagens ställningstagande.

SiS ska anpassa verksamheten till följd av den förändrade målgruppen när påföljden sluten ungdomsvård utmönstras. Lokaler, personaltäthet och kompetens hos personalen ska vara anpassad efter placerade barns och ungas vård-, skydds-, och säkerhetsbehov. Det gäller även de barn och unga som avtjänar sluten ungdomsvård under den övergångsperiod under vilken påföljden finns kvar. Ett jämställdhetsperspektiv ska beaktas i genomförandet.

SiS ska löpande informera Regeringskansliet (Socialdepartementet) om hur arbetet med uppdraget fortskrider. SiS ska senast den 1 april 2026 lämna en slutredovisning av uppdraget till Regeringskansliet (Socialdepartementet). Redovisningen av uppdraget ska hänvisa till diarienumret för detta beslut.

SiS ska årligen i samband med budgetunderlaget redovisa hur utmönstringen av påföljden sluten ungdomsvård påverkar platskapaciteten för myndigheten samt påverkan på kostnaderna för verksamheten och kommunernas vårdavgifter. SiS ska också årligen rapportera hur tryggheten och vårdkvalitén på de särskilda ungdomshemmen utvecklas för både barn och unga och personal i takt med att sluten ungdomsvård utmönstras och ungdomsenheter i kriminalvårdens regi införs.

Bakgrund

En särskild utredare föreslår i betänkandet En översyn av regleringen om frihetsberövande påföljder för unga (SOU 2023:44) att i de fall en frihetsberövande påföljd inte kan undvikas för barn ska påföljden bestämmas till fängelse i stället för sluten ungdomsvård. Utredaren föreslår vidare att lagen (1998:603) om verkställighet av sluten ungdomsvård ska upphävas. Påföljden sluten ungdomsvård ska alltså på sikt utmönstras. Sluten ungdomsvård kommer dock att kunna dömas ut efter att reformen har trätt i kraft för brott som har begåtts före ikraftträdandet. Det kommer dessutom finnas påföljder som inte har börjat verkställas eller som inte fullt ut har verkställts när reformen träder i kraft.

Regeringen avser att lämna en proposition till riksdagen med förslag om att låta Kriminalvården bli huvudman för de barn och unga som med nuvarande lagstiftning döms till sluten ungdomsvård vid SiS särskilda ungdomshem. Regeringen har till följd av förslagen i betänkandet också gett Kriminalvården i uppdrag att, med förbehåll för riksdagens ställningstagande, förbereda inrättandet av särskilda enheter för unga i åldern 15–17 år (Ju2023/02157). Uppdraget ska redovisas senast den 1 april 2026. Av uppdraget framgår att de särskilda enheterna ska vara redo att tas i bruk senast den 1 juli 2026.

Regeringen beslutade den 21 december 2023 att ge SiS i uppdrag att göra en prognos av platsåtgången och ekonomiska beräkningar för utmönstringen av påföljden sluten ungdomsvård med anledning av förslaget om ungdomsfängelser (S2023/03257). Uppdraget redovisades i mars 2024 (S2024/00511). Enligt SiS kommer utmönstringen av sluten ungdomsvård inte att leda till några nedläggningar av avdelningar eller institutioner inom myndighetens verksamhet, eftersom det finns ett behov av att utöka antalet platser för de som vårdas enligt lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga eller med stöd av socialtjänstlagen (2001:453).

Skälen för regeringens beslut

Regeringspartierna har tillsammans med samarbetspartiet Sverigedemokraterna i Tidöavtalet aviserat att särskilda ungdomsfängelser ska inrättas som Kriminalvården ska vara huvudman för. Ungdomsfängelserna ska ersätta de avdelningar på särskilda ungdomshem som SiS ansvarar för i dag och där barn och unga dömda till sluten ungdomsvård verkställer sin påföljd.

De särskilda enheterna inom Kriminalvården för barn och unga i åldern 15–17 år ska, med förbehåll för riksdagens ställningstagande, vara redo att tas i drift senast den 1 juli 2026. För brott som begås efter detta datum kommer sluten ungdomsvård inte att kunna dömas ut. När verkställigheten är klar för de påföljder som dömts ut för brott begångna före ikraftträdandet kommer SiS alltså inte längre att ansvara för att verkställa en frihetsberövande påföljd för barn och unga.

Verksamheten vid SiS särskilda ungdomshem ska vara anpassade efter placerade barns och ungas vård-, skydds- och säkerhetsbehov. Att SiS på sikt inte längre kommer ansvara för att verkställa frihetsberövande påföljder för barn och unga innebär att myndighetens målgrupp förändras. SiS behöver därför bedöma i vilken mån myndigheten behöver göra anpassningar av lokaler, personaltäthet och kompetens hos personalen och vidta nödvändiga åtgärder.

På regeringens vägnar

Camilla Waltersson Grönvall

Axelina Hedenskog

Kopia till

Justitiedepartementet/L5, Krim

Socialdepartementet/Sam

Finansdepartementet/BA, SFÖ

Arbetsmarknadsdepartementet/MRD, Jäm